

Já neutíkám před odpovědností

/Šárka Kosková/

Joseph Heller: HLAVA XII.

Činohra Petra Bezruče Státního divadla v Ostravě,
premiéra 14.června 1985.Překlad Šimon Pellar, režie Zdeněk Kaloč j.h., asistentka
režie Věra Šukalová, výprava Marta Roszkopfová, hudba
Evžen Zámečník, pohybová spolupráce Jindřich Šimek, dramaturg
Roman Císař.

Já neutíkám před odpovědností. Utíkám k ní. Utéct a zachránit si život, na tom není vůbec nic negativního. - To je základní postoj Yossaria, hrdiny knihy "Hlava XXII", kterou vydal v roce 1961 americký spisovatel Joseph Heller. Knihy slavné i zatracované, knihy, která je výpovědí nejen o druhé světové válce a nejen o válce, ale přerůstající v groteskní /a o to nemilosrdnější/ odhalení mechanismů ponižujících člověka. Osudy příslušníků amerického letectva na středomořském ostrově, stejně jako dalších postav knihy Hlava XXII. /která byla přeložena do mnoha jazyků, zfilmována a zdramatizovaná/ se staly univerzální výpovědí o šílenství a zrůdnosti války, o osudu a soucitu, naději a touze, o mravní síle, oné jiskřičce stále doutnající na rumišti dění - o životě a smrti. Soubor činohry P. Bezruče SDO se nastudováním dramatisace Hlavy XXII. ujal náročného úkolu a lze hned v úvodu říci, že pod vedením režiséra Zdenka Kaloče, vytvořil představení plnohodnotné, svébytné a v mezích možností zcela v intencích Hellerovy výpovědi.

Jedním z dominujících prvků je výprava a kostýmy Marty Roszkopfové. Tato výtvarnice na sebe již řadu let upozorňuje specifickým výtvarným viděním, které však nikdy není samoúčelné, ale ze všech sil se snaží umocnit geniální téma jednotlivých představení. A protože nikdy není možné posuzovat výtvarné řešení /stejně jako přínos dalších komponentů představení/ od celého tvaru - domnívám se, že tentokrát došlo ke vzácné jednotě výtvarného řešení prostoru, kompozice hereckého jednání a hudební i zvukové složky. V barevné tonalitě odstínu khaki kombinované s barvou rudou a bílou, znamenitě řešené letecké scény, variabilita prostoru /a přece udržená ve vzácné stylové jednotě velkové významové i emociální

působivosti/ umožňující vést představení v prudkém rytmu filmových střihů - to vše povyšuje výtvarné řešení na nezastupitelný prvek ve struktuře tvaru. Živá hudba /hudebník přítomný na jevišti v unifikované/ využívající prvků známých melodií se vzápětí osvobozuje a stává se výhradně hudbou scénickou, stejně jako v jiné podobě supljuje reálné zvuky, přerůstá tak často pouhou ilustrativností scénického hudebního "doprovodu" a vstupuje do významových vztahů s ostatními komponenty představení.

Herecký soubor pracuje na daném úkolu se vzácnou vyrovnaností a se zjevnou snahou sdělit dostupnými prostředky téma. Pavel Skřípál v hlavní roli kapitána Yossarina, který se vzepře obludné logice nařízení Hlava XXII, aby uhájil holý život jako základní východisko, jako předpoklad života jiného, plnějšího, je výborně fyzicky disponován a vytváří svého Yossariana s živočišnou sytostí, s jemnou dávkou naivity a s buldočí zarytostí, s níž chce prorazit bludný kruh. Jeho útěk od jednotky je radostným útekem kluka, který v sobě našel sílu jednat. Z tohoto hlediska má postava jasný, obraz hercem naplněný. Snad jen chybí jemnější poloha hořkosti, poznávání, jakéhosi vydělení z kolektivního šílenství Yossariana obklopujícího. Další pozoruhodné naplnění svých postav /všichni ostatní jich hrají několik/ nacházejí Milan Šulc, zejména jako plukovník Cathcart se svou úpěnlivou touhou po generálských výložkách, Jan Mazák v hezké epizodě psychiatra, zatímco jeho kaplanovi chybí onen proces poznávání vrcholící činem, Bohuslav Čvančara především jako všemu se vyhýbající a pak "živý mrtvý" doktor Daneeka, Vladimír Čapka v roli majora Majora, Danuše Ondráčková v postavách svůdné a smutné Luciany a měšťácké vdovy po doktorovi Daneekovi a Jana Janěková, která obě své role naplnila syrovou živočišností, ale také zvláštním smutkem a hořkostí. Nelze však zapomenout ani na ostatní - J.Dvořáka, V.Kryškeho, B.Maierovou, M.Sovu, M.Vikovou, P.Handla a L.Brücknera, kteří v řadě větších či menších rolí zapadají přesně jako kamínky do celkové mozaiky tohoto pozoruhodného představení. Snad jen pro tlak vyšetřovatelů v druhé části představení by bylo možné najít únosnější míru využití výrazových prostředků v intencích řádu celého představení. Také je třeba

ocenit pohybovou spoluprací Jindřicha Šimka, který vedl herce nikoliv k samoučelné pohybové ekvilibristice, ale pomohl jim najít takové várazové prostředky, které umocňovaly plnost postav a situací.

Důsledná režijní práce brněnského režiséra Zdeňka Kaloče našla v činohře Petra Bezruče svou odezvu. Zrodilo se představení čisté ve tvaru a burcuující ve své výpovědi. A ještě jednu poznámku na závěr: při veškerém řádu nezmizela radost ze hry a zaujetí pro tvorbu, směřující k poctivému sdělení stále naléhavého poselství Helletovy HLAVY XXII.

Foto Vlasty Pavelkové: Milan Sova jako Milo Minderbender
a Milan Šulc jako Plukovník Cathcart.